ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Yuldasheva Gulnora Baxtiyarovna

Andijon davlat tibbiyot instituti ichki kasalliklar kafedrasi dotsenti.

tillaboyev12@gmail.com

BUYRAK YETISHMOVCHILIGINING SABABLARI VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI

Anotatsiya: Ushbu maqolada buyrak yetishmovchiligining asosiy sabablari, patogenez mexanizmlari hamda zamonaviy davolash usullari tahlil qilinadi. Buyrak yetishmovchiligi zamonaviy tibbiyotda keng tarqalgan kasalliklardan biri bo‘lib, u o‘tkir va surunkali shakllarda namoyon bo‘lishi mumkin. Kasallik rivojlanishiga arterial gipertenziya, qandli diabet, infektsion kasalliklar, nefrotoksik dori vositalari va autoimmun jarayonlar muhim ta’sir ko‘rsatadi. Maqolada ushbu omillarning buyrak to‘qimasiga ta’siri va funksional o‘zgarishlari ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy diagnostika va davolash usullari, jumladan farmakoterapiya, gemodializ, peritoneal dializ hamda buyrak transplantatsiyasi haqida ma’lumotlar keltirilgan. Tadqiqot natijalari buyrak yetishmovchiligini erta aniqlash, etiologik omillarni bartaraf etish va kompleks davolash usullarini qo‘llash kasallik asoratlarini kamaytirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Buyrak yetishmovchiligi, surunkali buyrak kasalligi, glomerulyar filtratsiya tezligi, arterial gipertenziya, qandli diabet, gemodializ, peritoneal dializ, buyrak transplantatsiyasi.

ПРИЧИНЫ ПОЧЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ И СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ЛЕЧЕНИЯ

Юлдашева Гулнора Бахтияровна

доцент кафедры внутренних болезней Андижанского государственного медицинского института.

Аннотация: В данной статье рассматриваются основные причины развития почечной недостаточности, механизмы патогенеза, а также современные методы лечения данного заболевания. Почечная недостаточность является одной из распространенных проблем современной медицины и может протекать в острой и хронической форме. Основными факторами развития заболевания считаются артериальная гипертензия, сахарный диабет, инфекционные заболевания, нефротоксические лекарственные препараты и аутоиммунные процессы. В работе проведён анализ влияния данных факторов на структуру и функции почечной ткани на основе современных научных источников. Также освещены современные методы диагностики и лечения, включая фармакотерапию, гемодиализ, перитонеальный диализ и трансплантацию почки. Полученные результаты показывают, что ранняя диагностика, устранение этиологических факторов и применение комплексного лечения способствуют снижению осложнений заболевания и улучшению качества жизни пациентов.

Ключевые слова: Почечная недостаточность, хроническая болезнь почек, скорость клубочковой фильтрации, артериальная гипертензия, сахарный диабет, гемодиализ, перитонеальный диализ, трансплантация почки.

ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

CAUSES OF RENAL FAILURE AND MODERN TREATMENT METHODS

Yuldasheva Gulnora Bakhtiyarovna

Associate Professor of the Department of Internal Diseases,

Andijan State Medical Institute.

Anotation: This article analyzes the main causes of renal failure, the mechanisms of its pathogenesis, and modern treatment methods. Renal failure is one of the common problems in modern medicine and can occur in acute and chronic forms. The main contributing factors to the development of this condition include arterial hypertension, diabetes mellitus, infectious diseases, nephrotoxic drugs, and autoimmune processes. The article reviews the impact of these factors on kidney tissue structure and function based on contemporary scientific literature. In addition, modern diagnostic and treatment approaches are discussed, including pharmacotherapy, hemodialysis, peritoneal dialysis, and kidney transplantation. The findings indicate that early diagnosis, elimination of etiological factors, and the use of comprehensive treatment strategies can significantly reduce complications and improve patients' quality of life.

Keywords: Renal failure, chronic kidney disease, glomerular filtration rate, arterial hypertension, diabetes mellitus, hemodialysis, peritoneal dialysis, kidney transplantation.

Kirish: Buyrak yetishmovchiligi zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda ushbu kasallikning uchrash chastotasi dunyo miqyosida ortib bormoqda. Buyraklarning asosiy vazifasi organizmda moddalar almashinuvi mahsulotlarini chiqarib tashlash, suv-elektrolit muvozanatini saqlash va gormonal faoliyatni ta’minlashdan iborat. Buyrak faoliyatining buzilishi esa organizmda ko‘plab tizimli o‘zgarishlar va og‘ir asoratlarning rivojlanishiga olib keladi.

Buyrak yetishmovchiligi o‘tkir va surunkali shakllarda namoyon bo‘lishi mumkin. O‘tkir buyrak yetishmovchiligi ko‘pincha qisqa vaqt ichida rivojlanib, buyraklarning filtratsiya funksiyasining keskin pasayishi bilan tavsiflanadi. Surunkali buyrak yetishmovchiligi esa uzoq davom etuvchi patologik jarayon bo‘lib, asta-sekin buyrak funksiyasining qaytarilmas darajada pasayishiga olib keladi.

Hozirgi vaqtda buyrak yetishmovchiligining rivojlanishida arterial gipertenziya, qandli diabet, surunkali infeksiyalar, nefrotoksik dori vositalari, autoimmun kasalliklar va metabolik buzilishlar muhim rol o‘ynashi aniqlangan. Ushbu omillar buyrak to‘qimalarining shikastlanishiga, nefronlar sonining kamayishiga hamda glomerulyar filtratsiya tezligining pasayishiga olib keladi.

So‘nggi yillarda buyrak yetishmovchiligini tashxislash va davolash usullarida sezilarli yutuqlarga erishilgan. Zamonaviy laborator va instrumental diagnostika usullari kasallikni erta aniqlash imkonini bermoqda. Shuningdek, farmakoterapiya, gemodializ, peritoneal dializ hamda buyrak transplantatsiyasi kabi usullar bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi buyrak yetishmovchiligining asosiy sabablarini tahlil qilish hamda zamonaviy davolash usullarining samaradorligini ilmiy adabiyotlar asosida o‘rganishdan iborat

Adabiyotlar tahlili: So‘nggi yillarda buyrak yetishmovchiligi muammosi tibbiyotning ko‘plab yo‘nalishlarida keng o‘rganilmoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, surunkali buyrak yetishmovchiligi global sog‘liqni saqlash tizimida muhim epidemiologik muammo hisoblanadi. Turli tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, kasallikning rivojlanishida arterial gipertenziya va qandli diabet asosiy etiologik omillar sifatida ko‘rsatiladi.

Ko‘plab ilmiy ishlarda buyrak yetishmovchiligining patogenezida glomerulyar filtratsiya tezligining pasayishi, nefronlarning progressiv shikastlanishi va interstitsial fibroz rivojlanishi muhim rol o‘ynashi ta’kidlangan. Ayrim mualliflar nefrotoksik dori vositalari, infektsiyalar va autoimmun jarayonlarning ham kasallik rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini qayd etganlar.

Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda buyrak yetishmovchiligini davolashda kompleks yondashuv muhimligi ta’kidlanadi. Farmakologik davolash bilan bir qatorda, dializ terapiyasi hamda buyrak transplantatsiyasi kasallikning og‘ir bosqichlarida samarali davolash usullari sifatida e’tirof etilgan. Shu sababli, buyrak yetishmovchiligining etiologiyasi, patogenezi va zamonaviy davolash usullarini chuqur o‘rganish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

Materiallar va metodlar: Mazkur tadqiqotda buyrak yetishmovchiligining sabablari va zamonaviy davolash usullarini o‘rganish maqsadida ilmiy adabiyotlar tahlili usuli qo‘llanildi. Tadqiqot davomida mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar, tibbiyot jurnallari hamda klinik tavsiyalar o‘rganildi.

Tahlil jarayonida buyrak yetishmovchiligining etiologik omillari, patogenez mexanizmlari, diagnostika usullari va davolash strategiyalari bo‘yicha mavjud ma’lumotlar umumlashtirildi. Shuningdek, zamonaviy klinik amaliyotda qo‘llanilayotgan davolash usullari, jumladan farmakoterapiya, gemodializ, peritoneal dializ hamda buyrak transplantatsiyasining samaradorligi ilmiy manbalar asosida baholandi.

Tadqiqot natijalari tizimli tahlil usuli yordamida qayta ishlanib, buyrak yetishmovchiligining rivojlanish mexanizmlari va davolash tamoyillari bo‘yicha ilmiy xulosalar chiqarildi.

Natijalar va muhokama: O‘tkazilgan ilmiy adabiyotlar tahlili natijalariga ko‘ra, buyrak yetishmovchiligining rivojlanishida bir qator etiologik omillar muhim rol o‘ynashi aniqlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, arterial gipertenziya va qandli diabet buyrak yetishmovchiligining eng ko‘p uchraydigan sabablaridan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar uzoq vaqt davomida buyrak tomirlari va nefronlariga zarar yetkazib, glomerulyar filtratsiya tezligining pasayishiga olib keladi.

Shuningdek, nefrotoksik dori vositalari, infektsion kasalliklar hamda autoimmun jarayonlar ham buyrak to‘qimalarining shikastlanishida muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Ushbu omillar ta’sirida nefronlarning progressiv degeneratsiyasi, interstitsial fibroz va glomerulosklerozrivojlanadi. Natijada buyraklarning ekskretor va gomeostatik funksiyalari izdan chiqadi.

Zamonaviy diagnostika usullari buyrak yetishmovchiligini erta bosqichlarda aniqlash imkonini beradi. Laborator tekshiruvlar, jumladan kreatinin va mochevina darajasini aniqlash, shuningdek glomerulyar filtratsiya tezligini baholash kasallikni aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Instrumental diagnostika usullaridan ultratovush tekshiruvi, kompyuter tomografiyasi va magnit-rezonans tomografiya keng qo‘llaniladi.

Davolash usullarini tahlil qilish natijasida buyrak yetishmovchiligini davolashda kompleks yondashuv muhim ekanligi aniqlandi. Kasallikning dastlabki bosqichlarida farmakoterapiya,

arterial bosimni nazorat qilish va metabolik buzilishlarni tuzatish muhim hisoblanadi. Kasallikning og‘ir bosqichlarida esa gemodializ va peritoneal dializ samarali davolash usuli sifatida qo‘llaniladi. Terminal bosqichlarda esa buyrak transplantatsiyasi bemorlarning hayot davomiyligi va sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Olingan natijalar buyrak yetishmovchiligining oldini olish, uni erta aniqlash va zamonaviy davolash usullarini qo‘llash bemorlarning prognozini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Xulosa: O‘tkazilgan ilmiy adabiyotlar tahlili buyrak yetishmovchiligi zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri ekanligini ko‘rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ushbu kasallikning rivojlanishida arterial gipertenziya, qandli diabet, infektsion kasalliklar, nefrotoksik dori vositalari hamda autoimmun jarayonlar muhim etiologik omillar hisoblanadi. Ushbu omillar buyrak to‘qimalarining shikastlanishiga, nefronlar sonining kamayishiga va glomerulyar filtratsiya tezligining pasayishiga olib keladi.

Zamonaviy diagnostika usullari kasallikni erta bosqichlarda aniqlash imkonini beradi va bu esa o‘z vaqtida davolash choralarini ko‘rishga yordam beradi. Buyrak yetishmovchiligini davolashda kompleks yondashuv muhim bo‘lib, farmakoterapiya, arterial bosimni nazorat qilish, metabolik buzilishlarni tuzatish hamda zarur hollarda dializ terapiyasi qo‘llaniladi. Kasallikning terminal bosqichlarida esa buyrak transplantatsiyasi eng samarali davolash usullaridan biri hisoblanadi.

Shunday qilib, buyrak yetishmovchiligini erta aniqlash, etiologik omillarni bartaraf etish va zamonaviy davolash usullarini qo‘llash kasallik asoratlarini kamaytirish hamda bemorlarning hayot sifati va davomiyligini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Chen T.K., Hoenig M.P., Nitsch D., Grams M.E. **Advances in the management of chronic kidney disease.** BMJ. 2023;383:e074216.

2. Ness B., Mosman A. **Updated guidelines for chronic kidney disease.** JAAPA. 2024;37(10):13–18.

3. Georgianos P.I., Agarwal R. **Hypertension in chronic kidney disease: treatment standard.** Nephrology Dialysis Transplantation. 2023;38(12):2694–2703.

4. Iatridi F., Carrero J.J., Cornec-Le Gall E., et al. **KDIGO 2024 clinical practice guideline for the evaluation and management of chronic kidney disease.** Nephrology Dialysis Transplantation. 2025.

5. Awdishu L., Maxson R., Gratt C., et al. **KDIGO 2024 clinical practice guideline on evaluation and management of chronic kidney disease.** American Journal of Health-System Pharmacy. 2025.

6. Levin-Iaina N., El’Nasasra H., Reiner-Benaim A. **Real-world implementation of KDIGO guidelines for diabetes management in chronic kidney disease.** Frontiers in Nephrology. 2025.

7. Romagnani P., Agarwal R., Chan J.C.N., et al. **Chronic kidney disease.** Nature Reviews Disease Primers. 2025.

8. KDIGO Work Group. **KDIGO 2024 Clinical Practice Guideline for the Evaluation and Management of Chronic Kidney Disease.** Kidney International Supplements. 2024.

9. Edmonston D., Mulder H., Chiswell K., et al. **Concordance with screening and treatment guidelines for chronic kidney disease in type 2 diabetes.** JAMA Network Open. 2024.

10. Webster A.C., Nagler E.V., Morton R.L., Masson P. **Chronic kidney disease.** Lancet. 2017;389(10075):1238–1252.

11. Levey A.S., Coresh J. **Chronic kidney disease.** Lancet. 2012;379(9811):165–180.

12. KDIGO Diabetes Work Group. **KDIGO 2020 clinical practice guideline for diabetes management in chronic kidney disease.** Kidney International. 2020.

13. Kalantar-Zadeh K., Jafar T.H., Nitsch D., Neuen B.L., Perkovic V. **Chronic kidney disease.** Lancet. 2021;398(10302):786–802.

14. Levin A., Tonelli M., Bonventre J., et al. **Global kidney health 2017 and beyond.** Lancet. 2017;390(10105):1888–1917.

15. GBD Chronic Kidney Disease Collaboration. **Global burden of chronic kidney disease.** Lancet. 2020.